

กวีเปอร์เซีย กับ ความคิดเรื่องพระเจ้า

กุสุมา รัชชมนี*

เป็นที่เชื่อกันว่าเมื่อครั้งที่กวีเปอร์เซียเข้ามาเจริญราชไมตรีกับประเทศไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ครูบาอาจารย์ที่ชำนาญวิชาศาสนาและราชธรรมที่ติดตามมาคงได้นำวรรณคดีเปอร์เซียเข้ามาด้วยหลายเรื่อง แต่ที่มิได้ตกทอดมาจนทุกวันนี้ น่าจะเป็นเพราะส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาอันเป็นลักษณะเด่นของวรรณคดีเปอร์เซีย เท่าที่เหลืออยู่เรื่องหนึ่งก็คือนิทานสิบสองเหลี่ยมหรือที่เรียกกันภายหลังว่านิทานอิหร่านราชธรรมนั้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดให้แปลเป็นภาษาไทย ด้วยเหตุที่เป็นหนังสือที่วาดด้วยราชธรรมเป็นพื้น ไม่เกี่ยวกับศาสนาจึงได้รักษาไว้ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ วรรณคดีเปอร์เซียอีกเรื่องหนึ่งก็เป็นที่รู้จักในหมู่นักอ่านไทยเมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงนำไบยาตของโอมาร์ คัยยามมานิพนธ์เป็นบทโคลง จากเรื่องนี้ทำให้เราเห็นได้ชัดว่ากวีเปอร์เซียผู้นี้ได้พยายามถ่ายทอดความคิดความเชื่อในหลักศาสนาไว้ในผลงานของตน^๒

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑. นิทานอิหร่านราชธรรม (ประชุมปรกณัม) เล่ม ๑, (กรุงเทพฯ : องค์การคำของคุรุสภา, ๒๕๐๖), หน้า ข.
๒. โปรดดูตรศนะของโอมาร์ คัยยาม กับการศึกษาของผู้แปล ในบทความของผู้เขียนเรื่อง "ศึกษาโอมาร์ คัยยามจากรูไบยาต," *อักษรศาสตร์*, ๒, ฉ. ๓ (มิ.ย.-พ.ย. ๒๕๒๒), หน้า ๔๙-๕๕.

ผู้ที่ได้ศึกษาวรรณคดีเปอร์เซียคงอดแปลกใจมิได้ว่าเหตุไฉนของกวีเปอร์เซีย จึงเน้นหนักเรื่องศาสนา อันที่จริงวรรณคดีประเภทอื่นเช่น บทสรรเสริญพระมหากษัตริย์ ตำนาน ประวัติศาสตร์ นิทานคติธรรม หรือ บทกวีที่แสดงอารมณ์ก็มีมากเช่นเดียวกับวรรณคดีชาติอื่นๆ แต่ผลงานที่กวีส่วนใหญ่ทุ่มเทกำลังความคิดเพื่อสร้างสรรค์ขึ้นมาได้แก่ งานที่แสดงความเชื่อของตนในหลักการของศาสนาอิสลาม จนกล่าวได้ว่าแนวเรื่องนี้เป็นเอกลักษณ์ของวรรณคดีเปอร์เซียนั้นทีเดียว

ชาวเปอร์เซียสืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าอารยันเช่นเดียวกับพวกที่อพยพเข้าไปในอินเดีย แต่กลุ่มนี้มาตั้งรกรากอยู่บริเวณแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติสเหนืออ่าวเปอร์เซีย ในระยะแรกๆ ความเชื่อเรื่องพระเจ้าของชาวเปอร์เซียจึงไม่ต่างจากชาวอารยันในอินเดียเท่าใด เทพเจ้าทั้งหลายที่เป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์เป็นที่นับถือของชนชาติทั้งสองตรงกัน จนถึงราวๆ พันปีก่อนคริสตกักราช ชาวเปอร์เซียเริ่มนับถือลัทธิโซโรอัสเตเรียนซึ่งมีหลักความเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างสวรรค์ โลกและมนุษย์เป็นผู้ให้กำเนิดสิ่งที่ตีทั้งปวง ข้างฝ่ายมารร้ายเป็นผู้กำเนิดสิ่งเลวร้าย พยายามทำลายสิ่งที่ตีด้วย

การส่งบาป ความทุกข์ยากและโรคร้ายใช้เจ็บลงมา โซโรอัสเตเรียนไม่ถือว่าร่างกายเป็นที่คุมขังของวิญญาณ จึงไม่แสวงหาการหลุดพ้นโลกนี้ เป็นของพระเจ้า การสละโลกไปบำเพ็ญพรตจึงเป็นบาปอย่างหนัก หน้าที่ของมนุษย์คือการทำงานเพื่อให้เกิดผลิตผลที่ดีขึ้นในโลก การทำเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือแม้แต่การแต่งงานจึงเป็นเรื่องที่ควรสนับสนุน การรักษาพรหมจรรย์ การทำแท้ง การรักร่วมเพศ ถือเป็นบาปเพราะขัดกับหลักดังกล่าว^๓ ความคิดความเชื่อเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ประมวลอยู่ในคัมภีร์ *อเวสตะ* ซึ่งนับเป็นวรรณคดีสำคัญในสมัยนั้น *อเวสตะ* มีลักษณะเหมือนพระเวทของอินเดีย กล่าวคือเป็นถาปาสรรเสริญพระเจ้า บทสวดอ้อนวอนพระเจ้า และข้อธรรมะต่างๆ ในระยะแรกได้แต่จดจำท่องบ่นต่อๆ กันมา ยังไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ในยุคเปอร์เซียกลาง (คริสต์ศตวรรษที่ ๓-๖) สมัยราชวงศ์สัสซานีมีการบันทึกคัมภีร์ *อเวสตะ* ด้วยภาษาปะห์ลวีหรือเปอร์เซียกลาง นอกจากนั้นพระเจ้านูชีรวันยังทรงอุปถัมภ์การศึกษาภาษากรีกและสันสกฤต

๓. John R. Hinnells, *Persian Mythology* (London : The Hamlyn Publishing Group Ltd., 1973), pp. 131-3.

ทรงคุ้มครองนักปราชญ์ที่ลี้ภัยมาจากที่อื่น และทรงโปรดให้มีการแปลวรรณคดี ตำรา วิทยาศาสตร์ จากภาษาสันสกฤตและกรีก

ครั้นเมื่ออาหรับมีชัยเหนือเปอร์เซีย (คริสต์ศตวรรษที่ ๗-๘) ได้นำวัฒนธรรม อาหรับและศาสนาอิสลามเข้าไปสู่เปอร์เซีย อิสลามจึงมีความสำคัญในเปอร์เซียตั้งแต่นั้นมา หลักศรัทธาของอิสลามประการแรกคือการ ศรัทธาในพระเจ้าเป็นเจ้าว่าทรงเป็นสัจจะสูงสุด และทรงเป็นเอกะไม่มีสิ่งใดเทียบเท่าพระองค์ ได้

โองการในคัมภีร์กุรอานประกาศว่า “สรรพสิ่งทั้งปวงจะต้องค้ำชูญะ คงอยู่แต่ พระองค์เท่านั้น” (๒๘.๘๘ และ ๕๕.๒๖-๒๗)^๔ ความเชื่อว่าสิ่งที่ค้ำชูญะได้นั้นเป็น อัจจะและพระเจ้าเป็นเจ้าคือผู้ที่คงอยู่เป็นสัจจะ นี้เองที่มุสลิมพวกหนึ่งยึดเป็นรากฐานในการ แสวงหาสัจจะตามแนวทางของตน ทำให้เกิด แนวปฏิบัติอย่างใหม่ขึ้นในศาสนาอิสลาม อิสลามนั้นไม่มีนักบวช ไม่มีการบำเพ็ญตบะ

๔. Abdullah Yusuf Ali, tr., *The Holy Qur-An* (Cambridge, Massachusetts: Hafner Publishing Co., 1946) Vol. II, p. 1027 & p. 1475 (ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง บทที่ ๒๘ วรรคที่ ๘๘ เป็นต้น; คำแปล อักกูรอานนี้ ผู้เขียนใช้ฉบับภาษาไทยของดิเรก กุลศิริสวัสดิ์ ประกอบด้วย)

ไม่มีการรักษาพรหมจรรย์ หรือการประกอบ พิธีศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ถ้าจะกล่าวให้ชัดลงไปก็คือ เหล่านี้เป็นสิ่งต้องห้ามในศาสนาอิสลาม กระนั้นยังมีมุสลิมพวกหนึ่งที่ปฏิบัติทำนอง ปลีกตัวจากสังคมมนุษย์เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ ต้องค้ำชูญะหนีไปบำเพ็ญตบะเพื่อให้เกิดสมาธิ ให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวง ละความเป็นอัตตาของตน เพื่อให้จิตว่างบริสุทธิ์เป็นที่ สถิตของความรักพระเจ้า อันเป็นทางที่จะทำ ให้เข้าไปใกล้ชิดพระเจ้า และให้จิตรวมตัว เป็นส่วนหนึ่งของเอกภาพแห่งพระเจ้า

นอกจากความเชื่อดังกล่าวแล้ว สาเหตุ หนึ่งที่ทำให้มุสลิมกลุ่มนี้ปลีกตัวออกไปน่าจะเป็น เพราะสภาพบ้านเมืองในสมัยนั้นด้วย ใน คริสต์ศตวรรษที่ ๗ ซึ่งเป็นสมัยราชวงศ์ อุมัยยะห์ อำนาจสูงสุดอยู่ที่กะษัตริย์ซึ่งทรงฝึก- ฝนทางโลกมากกว่าทางธรรม มุสลิมที่ยึดมั่น ในหลักศรัทธาเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย จึง ตัดขาดจากทางโลกหันไปสู่ทางธรรมโดยเน้น การฝึกจิตให้บริสุทธิ์เป็นสำคัญ เพราะถือว่า จิตบริสุทธิ์เพียงเท่าฐลี ดีกว่าการสวดมนต์ หรือการถือศีลที่หนักถึงพันชั่งเสียอีก^๕ แต่ มุสลิมอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า สิ่งสำคัญที่สุดคือ

๕. Najib Ullah, *Islamic Literature* (New York : Washington Square Press, 1963), p. 149

หลักปฏิบัติของอิสลาม ๕ ประการ ได้แก่ การ
ปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์
อัลลอฮ์และมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์
การนมาสการวันละ ๕ เวลา การบริจาค การ
ถือศีลอด และการบำเพ็ญฮัจญ์ เมื่อแนวแน่
ในหลักปฏิบัติเหล่านี้แล้วจิตอันบริสุทธิ์ก็จะ
เกิดขึ้นได้แน่นอน

การนับถือศาสนาอิสลามในแนวที่ฝึกจิต
ให้บริสุทธิ์เพื่อเข้าใกล้พระเจ้าเป็นที่นิยมกัน
มากขึ้นโดยเฉพาะในเมืองบัสระและกูปะ ซึ่ง
อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอ่าวเปอร์เซีย
ดินแดนแถบนี้เป็นที่ที่ปรัชญาเมตาฟิสิกส์
ของกรีก การมีนักบวชของศาสนาคริสต์ และ
ความเชื่อแนวญาณวิถีของฮินดู เป็นที่รู้จัก
กันดี อิทธิพลจากแนวคิดเหล่านี้ได้ซึมเข้า
ไปปนกับหลักการของอิสลามจนเกิดวิถีใหม่
ขึ้น

ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ ๙ มุสลิมกลุ่ม
หนึ่งมีชื่อเรียกว่า *ศูฟี* คำว่า *ศูฟี* มาจาก “*ศูฟ*”
แปลว่า *ขนสัตว์* เชื่อกันว่าที่ได้ชื่อเช่นนั้นเพราะ
ปราชญ์มุสลิมแนวนี้ในสมัยแรก ๆ นิยมแต่ง
กายอย่างง่าย ๆ ด้วยการห่มผ้าขนสัตว์ทอ
หยาบ ๆ ไม่ย้อมสี

ทามความเชื่อของ *ศูฟี* นอกจากบทบัญญัติ
ของศาสนาที่พระเจ้าเป็นเจ้าทรงมอบให้ทุก
สวรค์นำลงมาสู่โลกมนุษย์จนเป็นหลักที่มั่น

คงดีแล้ว ก็ทรงให้นำวิชาพิเศษลงมาให้แก่
ชนหมู่หนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น ผู้ซึ่ง *ศูฟี* ยึดถือ
เป็นบุคคลสำคัญ เพราะเป็นบุคคลแรกที่ได้
รับหลักวิชาพิเศษนี้คือ อลี บุตรเลี้ยงและบุตร
เขยของศาสดามุฮัมมัด วิชานี้เป็นวิชาที่สั่ง
สอนหรือถ่ายทอดให้แก่กันไม่ได้ ผู้ที่จะเรียน
รู้ต้องฝึกฝนจนได้รับประสบการณ์ด้วยตนเอง
มุสลิมอีกฝ่ายหนึ่งค่าน่า คำสอนที่พระเจ้าเป็น
เจ้าประทานแก่ศาสดามุฮัมมัดนั้น เพื่อให้เทศ
นาสั่งสอนแก่มนุษย์ทุกรูปทุกนามโดยเท่าเทียม
กันโดยไม่มีข้อยกเว้น ไม่มีคำสอนใดในอิสลาม
ที่แบ่งเป็นวิชาปิดหรือวิชาเปิดจึงไม่เชื่อเรื่อง
วิชาพิเศษดังกล่าว^๖ ปราชญ์ *ศูฟี* เองมีความ
เห็นว่า แม้ตนจะรู้วิชาพิเศษนี้ก็ได้หมายความว่า
จะเหนือกว่ามุสลิมอื่นในแง่การศรัทธา
แต่ในแง่ความรู้ทางเจตนนิยม (Spiritual) เท่า
กันที่ต่างกัน และพวกตนก็เลือกวิถีนี้เป็นทาง
สู่พระเจ้านั่นเอง

จากโองการในคัมภีร์กุรอานที่ประกาศ
ว่า “และจงรำลึกถึงพระนามแห่งพระผู้อภิบาล
ของเจ้าและจงมีสมาธิมันต่อพระองค์อย่างแน่ว
แน่” (๗๓.๘)^๗ *ศูฟี* จึงเน้นเรื่องการรำลึกถึง
พระผู้เป็นเจ้า และการพำเอยพระนามพระผู้

๖. อิสมาอิล อะหมัด, *รากฐานการศรัทธา* (กรุง
เทพ : อัล อีฮาด, 2524), หน้า 87-9.

๗. Ali, *The Holy Qur-An*, II, p. 1634.

เป็นเจ้าของด้วยความศรัทธา บางพวกมีการหมั่น
ตัวเร็ว ๆ เพื่อเรียกสมาธิด้วย ศูฟีถือว่าชีวิต
มนุษย์เหมือนการเดินทาง คนเดินทางคือคน
ที่แสวงหาทางสู่พระเจ้า ต้องพยายามมูมานะ
ฝ่าฟันภัยอันตรายไปจนถึงที่หมาย การเดินทาง
นี้มีขั้นตอนต่างๆ เริ่มตั้งแต่การรับใช้พระเจ้า
จากความใกล้ชิดในการรับใช้นี้จะไปสู่ขั้น
ความรักพระเจ้า เมื่อมีความรักพระเจ้ามนุษย์
ก็สามารถเสียดสละความสุขทางโลกได้ จึงตัด
ความปรารถนาและกิเลสที่ปวงจนหลุดพ้น
จากโลกวิสัย เมื่อห่างจากโลกและเข้าไปใกล้
พระเจ้าทำให้ได้รู้จักพระเจ้า ในขั้นนี้จะเกิด
ความปีติสูงสุดจนได้รู้สัจจะ จนถึงขั้นสุดท้าย
คือการที่จิตเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเอกภาพ
แห่งพระเจ้า^๘

ความนิยมในวิดิศูฟีแผ่ขยายจากบัสระ
และกูปะไปจนถึงเมโสโปเตเมีย และประเทศ
อิสลามอื่น ๆ แหล่งสำคัญคือแคว้นคอรัสตัน
ในเปอร์เซีย ในระยะนั้น วรรณคดีเปอร์เซีย
ส่วนใหญ่เป็นวรรณคดีในราชสำนัก กวีอยู่ใน
ความอุปถัมภ์ของกษัตริย์ นอกจากแต่งบท
สรรเสริญถวายพระราชแล้ว กวีไม่มีแรงบันดาลใจ
ด้านอื่นอีก เนื้อหาจึงซ้ำซากออกมาใน

แนวเดียวกัน ภาษาที่ใช้ก็ฟุ่มเฟือย ประติษฐ
ประคองมากเกินไปจนผิดธรรมชาติ ในช่วงนี้
เอง กวีกลุ่มหนึ่งได้แหวกวงราชสำนักออกมา
ด้วยวิธีการอันชาญฉลาด คือหันไปเขียนเกี่ยว
กับปรัชญาศูฟี อย่างไรก็ตาม ในหมู่กวีที่ใชศูฟี
เป็นทางออกก็มีหลายคนที่ศรัทธาในแนวของ
ศูฟีอย่างจริงจัง และทุ่มเทชีวิตจิตใจและกำลัง
ความคิดให้แก่การแสดง ความเชื่อเรื่อง
บทบาทประพันธ์ของกวีเหล่านี้จึงสะท้อนความคิด
ของศูฟีออกมาเป็นส่วนใหญ่นับได้ว่าวิดิศูฟีได้
สร้างเอกลักษณ์อย่างหนึ่งให้แก่วรรณ คติ
เปอร์เซีย^๙

ในสมัยฟื้นฟูของเปอร์เซีย (คริสต์
ศตวรรษที่ ๙-๑๓) กวีที่มีชื่อเสียงของเปอร์เซีย
ล้วนแต่เป็นศูฟี นอกจากแนวเรื่องที่อยู่
ในวงของศูฟีเหมือนกันแล้ว กวียังใช้สัญลักษณ์
แบบเดียวกันด้วย ผู้ที่ไม่เข้าใจหลักของ
ศูฟีจะเข้าใจได้ยากกว่า กวีใช้ “เหล่าอัน”
แทนความรักพระเจ้า เมื่อกวี “ดม” นั้น เขา
ดื่มด่ำในความรักพระเจ้า และ “ความรู้สึกมี
เม่า” ก็คือความปีติสูงสุดที่เขาได้รับจากความ

๘. Thomas Patrick Hughes, *Dictionary of Islam* (New Delhi : Oriental Reprint, 1976), pp. 609-10

๙. G.M. Wickens, "Persian Literature: An Affirmation of Identity," in *Introduction to Islamic Civilization* ed. by R.M. Savory (Cambridge: Cambridge University Press, 1976), p. 72

รักพระเจ้า ถ้าไม่อ่านอย่างพินิจพิจารณาตลอดทั้งเรื่องก็ยากที่จะบอกได้ว่าเมื่อกล่าวถึงความรักนั้นเป็นความรักในโลกมนุษย์หรือความรักพระเจ้า หรือเมื่อเอ่ยถึงผู้อุปถัมภ์ก็ว่าจะหมายถึงเจ้านายผู้ซบเลี้ยงหรือพระเจ้ากันแน่ ยิ่งกว่านั้นบางครั้งก็ยิ่งใช้ความหมายแง่ต่าง ๆ ของคำเดียวกันในบทประพันธ์บทเดียวกันอีกด้วย ทำให้น่าคิดว่างานเขียนลักษณะนี้อาจจะนำไปสู่การตีความผิด ๆ ได้ง่าย แต่ทว่าลักษณะหนึ่งที่รัฐผู้อ่านไว้มิให้เขวออกนอกทางคือการที่กวีสรุปไว้ในตอนท้ายคำประพันธ์ บทกวีที่แสดงความคิดเกี่ยวกับศุพีจะมีวรรคสุดท้ายหรือถ้าเป็นคำประพันธ์

เรื่องยาวก็จะเป็นบทส่งท้ายที่กล่าวกับผู้อ่านโดยตรงเป็นการสรุปปรัชญาของเรื่องบ้าง ให้บรรดาธิบายสัญลักษณ์ในเรื่องบ้าง

การรู้จักพระเจ้าเป็นสิ่งที่ศุพีแสวงหาและเป็นแนวเรื่องที่พบมากในวรรณคดีเปอร์เซีย ที่จะยกมากล่าวนี้เป็นงานของสนาอิ กวีศุพีเปอร์เซียซึ่งมีชีวิตอยู่ปลายคริสตศตวรรษที่ ๑๑ และต้นคริสตศตวรรษที่ ๑๒ วรรณคดีเรื่องเอกของสนาอิคือ อุทยานสัจจะ (*Garden of Truth*) เขียนด้วยโคลง ๒ วรรคจำนวนหนึ่งหมื่นบท แบ่งเป็น ๑๐ ตอน เป็นเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมและปรัชญาศุพี บางตอนก็เล่าเป็นทำนองนิทาน เรื่องที่รู้จักกันดี

คือเรื่อง ตาบอดคลำช้าง กล่าวถึงเมืองหนึ่ง
ที่ชาวเมืองทั้งหมดเป็นคนตาบอด วันหนึ่ง
พระราชอาคันตุกะเสด็จผ่านมา ช้างทรงของ
พระองค์เป็นช้างเชือกใหญ่ แข็งแรงสง่างาม
ชาวเมืองได้ข่าวก็ยกกรูจุกว่าช้างที่รำลึกกันนั้น
รูปร่างเป็นอย่างไร แต่ละคนได้สัมผัสเพียง
บางส่วน of ช้าง ต่างก็ให้ความเห็นไปคนละ
ทาง ผู้ที่ลูบคลำหางก็ว่าช้างเหมือนพรมผืน
ใหญ่ ผู้ที่จับขาช้างกล่าวว่าช้างเหมือนเสาต้น
ใหญ่ เป็นต้น สนธิสรุปไว้ในโคลงบทสุดท้าย
ว่า ความเข้าใจที่ไม่ถ่องแท้ของมนุษย์ที่มีต่อ
พระเจ้ากัจฉนั้น^{๑๐}

กวีสุฟีให้ความสำคัญแก่ปราชญ์สุฟีใน
ฐานะที่เป็นผู้รู้แจ้งในทาง กวีเชื่อว่าคนเรานั้น
จะพบวิถีที่ถูกต้องด้วยการเดินทางตามทางของ
ปราชญ์ผู้รู้แจ้ง เช่นเดียวกับเด็กที่ยึดชายเสื้อ
บิดาไว้มิให้หลงในฝูงชน ในเรื่อง “เด็กหลง
ทาง” กวีเล่าถึงเมื่อครั้งยังเยาว์ ได้ตามบิดา
ไปเที่ยวและพาลัดหลงทาง เมื่อบิดาตามมาพบ
ก็สอนว่า “เด็กเล็กอย่างเจ้านั้นยังเดินตามลำพัง
ไม่ได้หรอก ยากนักที่จะเดินไปในทางที่เจ้าเองยัง
มองไม่เห็น” ในตอนท้ายกวีกล่าวกับผู้อ่านว่า
“ท่านก็เหมือนเด็กนั่นแหละ จงยึดชายเสื้อของผู้
รู้แจ้งในทางไว้ให้มันเถิด”^{๑๑} บทกวีนี้เป็นของ

๑๐. Ullah, *Islamic Literature*, pp. 278-9

๑๑. Wickens, “Persian Literature...”,
p. 74

สะดี (ค.ศ. ๑๑๘๔-๑๒๕๔) ซึ่งมีผลงานเน้น
หนักไปในแนวคติธรรม ทั้งในรูปนิทานและ
บทกวี นิทานบางเรื่องมีลักษณะเดียวกับเรื่อง
ในนิทานอิหร่านราชธรรม ที่เป็นบทกวีก็
แสดงข้อคิดในแง่มุมต่าง ๆ เป็นข้อแนะนำ
สำหรับกษัตริย์บ้าง คนสามัญบ้าง หนังสือ
รวมบทกวีที่มีชื่อเสียงคือ *สวนกุหลาบ* (*The
Rose Garden*) และ *สวนผลไม้* (*The
Fruit Garden*)

กวีที่อยู่ในแวดวงของสุฟีมาตั้งแต่เกิด
คือ รุมิ (ค.ศ. ๑๒๐๗-๑๒๗๓) บิดาของรุมิเป็น
ปราชญ์สุฟีจึงได้ปลูกฝังความคิดแนวนักรุมิ
มาโดยตลอด รุมิเองนั้นนอกจากเป็นปราชญ์
สุฟีที่มีชื่อเสียงเหมือนบิดาแล้ว ยังเป็นกวีคน
สำคัญอีกด้วย บทกวีของรุมิเป็นที่ยกย่องใน
หมู่สุฟีให้เป็นบทสวดในการฝึกสมาธิและนับ
เป็นวรรณคดีเรื่องเอกของเปอร์เซีย รองลงมา
จากเรื่อง *ราชจริต* (*Shahnama*) ของ
ฟีรเดาสีซึ่งเป็นตำนานและประวัติศาสตร์ของ
กษัตริย์และวีรบุรุษเปอร์เซีย บทกวีของรุมิ
มีชื่อว่า *มัชนวี* แต่งเป็นโคลง 2 วรรครวมสอง
หมื่นหกพันบท รุมิไม่พิถีพิถันในเรื่องฉันท-
ลักษณ์มากนัก ภาษาที่ใช้ก็ง่าย แต่ไพเราะ
เนื้อหาของ *มัชนวี* ประมวลความคิดความเชื่อ
ของสุฟีไว้เกือบทั้งหมด ในเรื่อง “ศิลป์นกรีก

กับศิลปินจีน” ภูมิเน้นเรื่องการทำให้จิตใจสะอาดผ่องแผ้วเพื่อจะได้รับความงามคือสัจจะ ได้เต็มที่ ภูมิเล่าว่า วันหนึ่งในราชสำนักแห่งหนึ่ง ศิลปินกรีกกับศิลปินจีนต่างก็โอ้อวดว่าฝีมือวาดภาพของตนไม่มีผู้ใดเทียบได้ พระราชาจึงทรงสั่งให้ทั้งสองแข่งกันวาดภาพโดยให้วาดคนละด้านของฝาผนังในห้องซึ่งมีม่านกั้นกลาง ศิลปินจีนทูลขอสร้อยสี่ แต่ศิลปินกรีกกล่าวว่าไม่มีสี่ใดที่จะเหมาะกบังงานของตนเลย สิ่งที่ตนจะทำคือขจัดสิ่งเปรอะเปื้อนออกเท่านั้นเอง เมื่อศิลปินจีนวาดรูปเสร็จ พระราชาได้ทอดพระเนตรก็พอพระทัยมาก ครั้นซักม่านออก ทุกคนในที่นั้นพบว่าฝาผนังที่เป็นของศิลปินกรีกนั้นว่างเปล่า ไม่มีริ้วรอยใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งยังเป็นเงาปลาบจนสะท้อนสีสน้จากภาพของศิลปินจีนเข้าไว้เต็มที่ แลดูงดงามกว่าภาพเดิมมากนัก ภูมิสรุปว่า ศิลปินกรีกก็คือผู้ที่ขจัดเกลาคจิตใจให้ใสพิสุทธิ์พร้อมที่จะรับสัจจะ^{๑๒}

การที่จะฝึกจิตใจบริสุทธิ์ได้นั้นต้องละความเป็น “ตัวเรา” เสียก่อน ในบทความบทหนึ่ง ภูมิเล่าว่า บุรุษหนึ่งเคาะประตูบ้านนางที่รัก เสียงถามว่า “นั่นใคร” เขาตอบว่า “ฉัน

เอง” เสียงตอบกลับมาว่า “บ้านนี้ไม่มีที่พอสำหรับฉันและท่านหรอก” และประตูบ้านก็ยังคงปิดสนิท บุรุษผู้นั้นหันกลับ เดินทางเข้าไปบ้านเพื่อพบพรตและสวคมนตรีอันหวานพระเจ้า อยู่แต่ผู้เดียว ปีหนึ่งผ่านไป เขากลับมาเคาะประตูบ้านหลังเดิม เมื่อถูกถามว่าใคร เขาตอบว่า “ท่านนั่นแหละ” ประตูจึงเปิดรับเขาเข้าไป^{๑๓} บุรุษผู้นั้นในตอนแรกคือมนุษย์ที่ยังติดข้องอยู่ในโลกียวิสัย ยังกังวลอยู่แต่ความเป็น “ตัวเรา” แต่แสวงหาทางที่จะเข้าไปในทางของพระเจ้า เขาไม่ได้รับอนุญาตให้เข้า ตราบที่ยังมี “ฉัน” มี “ท่าน” ต่อเมื่อสลัดความเป็น “ตัวเรา” ออกไปแล้วนั่นแหละจึงเข้าไปได้

วรรณคดีเรื่องเอกของเปอร์เซียอีกเรื่องหนึ่งคือ *สลามานกับอับซาล* ผลงานของญามิ (ค.ศ. 1414-1492) *สลามานกับอับซาล* เป็นเรื่องของกษัตริย์องค์หนึ่ง ได้รับคำแนะนำจากนักพรตผู้หนึ่งว่า การแต่งงานเป็นบาปสำหรับพระองค์ จึงควรรักษาพรหมจรรย์ พระราชาทรงปฏิบัติตามแต่ขอให้นักพรตบันทาลให้พระองค์มีโอรสโดยไม่ต้องมีเมียโอรสชื่อสลามานเติบโตขึ้นมาโดยมีพี่เลี้ยงชื่ออับซาลเป็นผู้เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดแทนมารดา

๑๒. James Kritzeck, ed., *Anthology of Islamic Literature* (Toronto: Mentor Book, 1966), pp. 229-30

๑๓. Hughes, *Dictionary of Islam*, p. 620

อับسالหลงรักสลามาน จึงชักชวนให้หนีไป
ด้วยกันทั้งสองท่องเที่ยวไปในทะเลจนถึงเกาะ
แห่งหนึ่ง ตลอดเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมา
คิดว่าความสุขที่ตนได้รับเป็นความสุขที่แท้จริง
และนิรันดร เมื่อพระราชาทรงทราบก็ส่งนัก-
พรตไปชักชวนให้สลามานกลับเมือง สลามาน
เห็นด้วยกับคำสั่งสอนของนักพรต แต่ยอมรับ
ว่าทำตามไม่ได้เพราะอ่อนแอเกินไปที่จะสู้กับ
ความปรารถนาของตน ในที่สุดสลามานกับ
อับสาลตัดสินใจฆ่าตัวตายด้วยการเดินเข้า
กองไฟ อับสาลตายในกองไฟแต่สลามานรอด
มาได้เวลาผ่านไป สลามานหายจากความเศร้า
โศกถึงอับสาล นักพรตจึงแนะนำสตรีชื่อ
ซูห์ระห์ให้แก่สลามาน สลามานพบว่าความ
สุขที่แท้จริงของตนอยู่ที่สตรีผู้นี้เอง

เมื่ออ่านผ่านๆ วรรณคดีเรื่องนี้อาจจะ
ไม่ต่างอะไรกับเรื่องของความรักที่มีอุปสรรค
เรื่องหนึ่ง แต่ถ้ามองไม่ได้ต้องการเพียงต้นๆ
เท่านั้น

ในบทส่งท้าย ญามิบอกผู้อ่านว่า
สลามานคือจิต อับสาลคือร่างที่เป็นบ่อเกิด
ของตัณหา จิตกับร่างเหมือนคนรัก 2 คนซึ่ง
พระเจ้าเท่านั้นที่จะพรากได้ ทะเลที่ทั้งสอง
ท่องเที่ยวไปคือห้วงตัณหา และนางซูห์ระห์
คือความรักพระเจ้า^{๑๔}

๑๔. *Ibid.*, p. 619

ในบรรดาวิศุฬที่มีชื่อเสียง *อภิญญา*
(ค.ศ. ๑๑๓๖-๑๒๓๐) นับว่ามีวิธีการเขียนที่
แปลกและน่าสนใจยิ่ง *อภิญญา* ใช้สัญลักษณ์
ในงานของเขาก็จริง แต่ยากที่ผู้อ่านจะ “อ่าน”
ความคิดของเขาได้แน่ชัด ในบทสรุป *อภิญญา*
กล่าวถึงปรัชญาที่เหมือนกัน แต่มิได้แจก
แจงว่าตัวละครตัวนั้นตัวนี้หมายถึงอะไร
วรรณคดีเรื่องเอกของ*อภิญญา*คือ *การเดินทาง*
ของนก^{๑๕} หรือ *การประชุมของนก* (The
Conference of the Birds) เป็นนิทานเปรียบเทียบ
ที่กล่าวถึงการเดินทางแสวงหาพระเจ้า
นกทั้งหลายมาชุมนุมกัน และปรารถนาว่าควรจะมี
ราชาแห่งหมู่คณะตน นกตัวหนึ่งออกมายืน
หน้าที่ชุมนุม ที่อกของนกตัวนั้นมีเครื่องหมาย
แห่งความเป็นผู้เจเนจบในวิชาเจตนนิยม บนหัว
มีมงกุฎที่ประกาศความเป็นผู้รู้จักความดีความ
ชั่ว นกตัวนั้นประกาศแก่ที่ประชุมว่า

“เราเป็นตัวแทนของพระเจ้า เพียงแต่
เจ้ารู้จักพระองค์เท่านั้น เจ้าก็จะรู้จักทุกสิ่งทุก
อย่างที่แฝงเร้นอยู่เหมือนที่เรารู้ เราเป็นผู้ติดตาม
ตามสุไลมาน(โซโลมอน) ไปทั่วร้อยเอ็ดเจ็ดค่าน
น้ำ เราเป็นทั้งทูตและผู้รักษาความลับของสุไล-
มาน เรารู้ว่าพระราชอาของพวกเรายูที่ไหน แต่
จะให้เราไปทูลเชิญไม่ได้หรอก เจ้าทั้งหลายทุก

๑๕. ผู้เขียนบทความเรียกชื่อนตามเนื้อเรื่อง

ตัวนั้นแหละต้องไปเอง จงละความขลาด ความ
 ทะนง ความไม่ศรัทธา ให้หมดสิ้นเสียก่อน แล้ว
 ออกเดินทางไปเฝ้าพระราชากัน เรามีพระราช
 ที่แท้จริง พระองค์ประทับอยู่หลังภูเขากัฟ พระ
 นามของพระองค์คือสิมูรค พระองค์อยู่ใกล้ชิด
 กับเราแต่เราเสียห่างจากพระองค์ สัตว์โลกนับ
 หมื่นนับพันได้เพียรพยายามหาทางรู้จักพระองค์
 มาก่อนหน้านั้นแล้ว แต่ไม่สำเร็จ”

นกกิ่งหลายได้ฟังก็กระตือรือร้นที่จะ
 เดินทางไป แต่เมื่อได้ฟังนกผู้นำบอกว่า การ
 เดินทางครั้งนี้จะต้องผ่านหุบเขา ๗ แห่ง คือ
 หุบเขาแห่งการแสวงหา ความรัก ความเข้าใจ
 ความหลุดพ้น ความบริสุทธิ์ ความน่าพิศวง
 และความว่างเปล่า นกกิ่งหลายก็ท้อแท้ ที่ผิด
 หวังมากที่สุดก็เสียใจล้มตายไปตามๆ กัน ที่เหลือ
 นั้นแข็งใจออกเดินทางไป เวลาผ่านไปนับปี
 นกที่เดินทางผ่านแดนทุรกันดารล้มตายไปอีก
 มาก บ้างตายบนยอดเขา ในป่า ในมหาสมุทร
 บ้างตกเป็นเหยื่อสัตว์ป่า บ้างถูกแดดแผดเผา
 บ้างอดอาหารตาย บ้างฆ่ากันเองเพราะแย่ง
 อาหารกัน บ้างเปลี่ยนใจหันกลับเสียกลางคัน
 และบ้างก็หลงเพลินกับสิ่งล่อใจกลางทางจึง
 หยุดอยู่เพียงนั้น จนในที่สุด นกจำนวนนับ
 พันเหลืออยู่เพียงสามสิบตัวเท่านั้น เมื่อไปถึง
 ภูเขากัฟ เสนาบดีของสิมูรคออกมาพบนกกิ่ง

สามสิบตัวและกล่าวว่า “เจ้าผู้มีจิตอันสับสน
 วุ่นวาย ไม่ว่าเจ้าจะอยู่หรือไม่อยู่ในจักรวาลนี้
 พระองค์ก็ยังคงอยู่และจะอยู่จนนิรันดร จงกลับ
 ไปเสียเถิด” นกกิ่งหลายอ้อนวอนว่า “เรา
 เหมือนแมลงเม่าที่อยากเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ
 เปลวไฟ ทั้งที่รู้ว่าจะต้องตายในกองไฟ ขอให้
 เราได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพระองค์เถิด ถ้า
 ถูกปฏิเสธ เราก็จะไม่มีหวังใดๆเหลืออยู่
 อีกแล้ว”

เมื่อสิมูรคปรากฏร่างออกมา รัศมีอัน
 เจิดจ้าก็จับต้องกายนกกิ่งหลาย ครั้นเมื่อนก
 มองดูหน้าซึ่งกันและกัน ต่างก็เห็นหน้าของ
 ตนเองในเงาสะท้อนของรัศมีนั้น สิมูรคตรัส
 ว่า “เจ้าทั้งสามสิบนั้นแหละคือสิมูรค” (สิมูรค
 แปลว่า นกสามสิบตัว) เมื่อนกทั้งสามสิบ
 มองไปตรงหน้าก็เห็นสิมูรคผู้ที่ตนแสวงหา
 ประทับอยู่ตรงนั้น เมื่อหันกลับมามองดูพวก
 ตนก็พบว่าตนนั้นเองคือสิมูรค จึงเข้าใจกระจ
 ่างแจ้งว่าบัดนี้ตนและสิมูรคได้เป็นหนึ่งเดียว
 กันแล้ว^{๑๖}

สำหรับคูปี้ วรรณคดีเรื่องนี้ชี้ให้เห็น
 ว่าผู้ที่แสวงหาพระเจ้า มุมนานะเดินทางฝ่า
 อุปสรรคต่างๆ ดังเช่นการเดินทางตามชั้น

๑๖. Kritzeck, *Anthology of Islamic Literature*, pp. 218-223

ตอนของศูฟีแล้ว ในที่สุดก็จะได้พบพระเจ้า และเป็นส่วนหนึ่งของเอกภาพแห่งพระเจ้าสมปรารถนา นกที่เป็นผู้แนะนำทางคือปราชญ์ศูฟีที่ชี้ทางให้แก่นุษย์ ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า ตามความเชื่อของศูฟี วิชาพิเศษที่จะนำไปสู่ทางแห่งพระเจ้านั้น เป็นสิ่งที่สอนหรือถ่ายทอดกันไม่ได้ ต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง นกตัวนั้นจึงบอกว่า “เจ้าทั้งหลาย ทุกตัวนั้นแหละต้องไปเอง”

สำหรับมุสลิมทั่วไป วรรณคดีเรื่องนี้เป็นการยืนยันความเชื่อที่ว่า แม้เราจะไม่เห็นพระเจ้า พระผู้เป็นเจ้าก็อยู่กับเราขณะนั้น ณ ที่นี้ “ไม่ว่าผู้เจ้าจะหันหน้าไปทางทิศใด ที่นั่นจะมีพระองค์อยู่” (กุรอาน ๒.๑๑๕)^{๑๗} การที่นกทั้งหลายอุทิศสาหะเดินทางไปด้วยความยากลำบากนั้นที่แท้ก็พบว่า สีมูรคนนั้นอยู่ใกล้กับตนจนเกือบจะเป็นตัวเองนั้นทีเดียว

เมื่อเทียบกับกวีเปอร์เซียที่เอ่ยนามมาข้างต้น โอมาร์ คัยยามไม่มีผลงานที่เด่นนัก

๑๗. Ali, *The Holy Qur-an*, I, p. 49

สำหรับชาวเปอร์เซียคัยยามเป็นที่ยกย่องในฐานะนักวิทยาศาสตร์มากกว่า^{๑๘} แต่ในโลกตะวันตกคัยยามกลับเป็นกวีที่มีชื่อเสียง ทั้งนี้เพราะฝีมือของฟิซซ์เจอร์ลด์ผู้นำรูไบยาตของคัยยามไปเรียบเรียงเสียใหม่ จนคัยยามถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มผู้แสวงโลกีย์สุขทำนองพวกเฮโดนิสต์ ยังเป็นที่ถกเถียงกันในหมู่ผู้แปลและผู้ศรัทธารูไบยาตว่าคัยยามเป็นศูฟีหรือไม่ ชนชนอยู่ที่ว่าบุคคลเหล่านั้นเข้าใจสัญลักษณ์ที่คัยยามใช้ในบทกวีมากเพียงใดนั่นเอง ถ้าเข้าใจว่า “เหล้าองุ่น” ที่คัยยามปรารถนาจะ “ดื่ม” นั้นไม่ต่างอะไรกับ “เหล้าองุ่น” ในบทกวีของรุมิแล้ว คัยยามก็ไม่ต่างจากกวีศูฟีคนอื่น ๆ ที่สร้างสรรค์งานประพันธ์ขึ้นเพื่อแสดงความคิดความเชื่อของตนในหลักศรัทธาจะนำทิ้งกว่าเสียอีกตรงที่คัยยามนั้นเป็นนักวิทยาศาสตร์ แต่หันมาเขียนบทกวีเพื่อการนี้โดยเฉพาะ

๑๘. Wickens, “Persian Literature...”, p.75

อภินันทนาการ

จาก

ไทยสุพรรณ

แป้งน้ำหอมมอญละเอียด ตราหญิงชูช้าง

กลิ่นหอมทนและหอมชื่นใจ เหมาะในการใช้ผัดหน้าและลูบไล้ตามร่างกาย
แก้เมื่อกัดผื่นคันได้ผลดี ผัดหน้าทุกวัน แก้สิวลอกฝ้าและบำรุงผิวหน้าให้สวยสดงดงาม
ผัดใบหน้าแล้วจับแนบเนียนวลโย หลังอาบน้ำก่อนเข้านอน ใช้ลูบเนื้อลูบตัวจะเย็นสบาย
ทำให้จิตใจผ่องใส

แป้งน้ำหอมมอญละเอียด มีชื่อเสียงมานานกว่า ๓๐ ปี จึงเป็นที่นิยมของ
มหาชนทั่วไป ขอให้ท่านลองใช้สักหนึ่งขวด ท่านจะติดใจไปนานแสนนาน ก่อนซื้อระวัง
ของปลอม มีจำหน่ายตามร้านขายเครื่องสำอางทั่วไป